

YHDENVERTAISUUS**VALTUUTETTU**

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Ympäristöministeriö

kirjaamo.ym@ym.fi
meri.pensamo@ym.fi

YM004:00/2016

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto valtioneuvoston asetusluonnoksesta koskien rakennuksen esteettömyyttä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausuu ympäristöministeriön asetusluonnoksesta seuraavaa:

Esteettömyysasetus -luonnosta voidaan pitää ongelmallisena kesäkuussa voimaan tulleen YK:n vammaisten henkilöiden yleissopimuksen kannalta. Asetusluonnos on lisäksi hankalasti yhteen sovitettavissa ainakin perustuslain 6, 22 ja 80 §:n sekä yhdenvertaisuuslain 5 ja 8 §:n kanssa. Katsomme vammaisyleissopimuksen asettavan yhdessä perustuslain 22 §:n kanssa lainsäätäjälle aktiivisen toimintavelvoitteen varmistaa, että vammaisyleissopimukseen kirjatut oikeudet turvataan lakeja ja asetuksia uudistettaessa. Näin luonnollisesti myös siinä vaiheessa, kun toteutetaan hallitusohjelman tavoitteita.

Nykytilan arviointi

Perustelumuistion nykytilan arviointia koskevassa luvussa (s. 6) todetaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen asettavan rakennuksia koskevalle esteettömyyssäätelylle tiettyjä reuna-ehdoja, jotka liittyvät erityisesti yhdenvertaiseen pääsyyn rakennuksiin, kaikille sopivaan suunnitteluun ja mahdollisuuteen valita asuinpaikka. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, ettei edellä mainitussa kohdassa tai asetusluonnoksessa ylipäätään ole riittävällä tavalla huomioitu YK:n vammaisyleissopimuksen merkitystä: vammaisyleissopimus edellyttää tulevalta esteettömyyslainsäädännöltä suurempaa vaikuttavuutta kuin mitä nykyisillä esteettömyysmääräyksillä on ollut. Vammaisyleissopi-

muksessa ja sen 9 artiklassa on kysymys laaja-alaisesta esteettömyydestä. Kyse on rakennuksiin pääsyn yhdenvertaisuuden lisäksi yhtäläillä siitä, että rakennuksissa toimiminen on esteetöntä. Tällöin huomionarvoisia seikkoja ovat asetusluonnoksessa säädettyjen lisäksi, esimerkiksi tasainen ja hyvä valaistus, erottuvat kontrastit, toimiva akustiikka, opasteiden soveltuvuus kaikille (esim. pistekirjoituksin). Edellä mainitunkaltaisten seikkojen huomioiminen on tärkeää ainakin esteettömyysasetuksen muistiossa (6 §, rakennuksen muut tilat), vaikka niistä olisi tarkoitus säätää toisaalla, esimerkiksi käyttöturvallisuusasetuksessa.

Keskeiset tavoitteet ja ehdotukset

Perustelumuistion keskeisiä tavoitteita ja ehdotuksia koskevan luvun mukaan (s. 6):

Esimerkiksi hallinto- ja palvelurakennuksissa esteettömyysvaatimuksia täsmennettäisiin, kun taas omakotitalo ja paritaloissa esteettömyysvaatimuksesta luovuttaisiin kokonaan. Kerrostaloasuntojen esteettömyysvaatimuksia lievennettäisiin ja täsmennettäisiin ja kerrostalojen yleisten tilojen esteettömyysvaatimuksia täsmennettäisiin. Opiskelija- ja nuorisoasunnoissa vain viiden prosentin tulisi olla esteettömiä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kummeksuu suunniteltuja heikennyksiä. YK:n vammaisyleissopimuksen tultua voimaan tulisi pyrkimyksenä olla pikemminkin esteettömyyssäännösten vahvistaminen kuin heikentäminen.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Perustelumuistion yhteiskunnallisia vaikutuksia käsittelevässä luvussa (s. 8) tuodaan esille, että esteettömyysvaatimusten lievennykset voisivat tapauskohtaisesti heikentää liikkumis- ja toimimisesteisten vierailumahdollisuuksia ja mahdollisuuksia valita asuntonsa, minkä vuoksi muutoksilla voisi olla lieviä yhdenvertaisuutta heikentäviä vaikutuksia.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan kysymys ei olisi vain lievistä yhdenvertaisuutta heikentävistä vaikutuksista. Syrjinnänkiellolla, esteettömyydellä ja saavutettavuudella, jotka ovat vammaisyleissopimuksen johtavia periaatteita¹, turvataan pohjimmiltaan juuri yhdenvertaisuuden to-

¹ Ks. Hallituksen esitys eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä (HE 284/2014 vp) s. 1.

teutumista. Esimerkiksi opiskelija-asuntoihin ajatellut esteettömyyden heikennykset ovat tuntuvia². On keskeistä tiedostaa, ettei pelkällä yhdenvertaisuuslailla pystytä tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla turvaamaan vammaisten tai toimintarajoitteisten henkilöiden oikeuksien yhdenvertaista toteutumista: esteettömyydestä on säädettävä vaikuttavalla tavalla muualla lainsäädännössä.

Soveltamisala

Asetusluonnoksen 1.1 §:n mukaan esteettömyysmääräykset eivät koskisi omakotitaloja tai paritaloja. Ne eivät koskisi myöskään kaikilta osiltaan rivitaloja tai muita kytkettyjä pientaloja.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että pientalojen osalta olisi syytä säilyttää vähintään nykyisenkaltaiset esteettömyysmääräykset kulkuyhteyksistä sekä ovien mitoituksista. Tämä olisi perusteltua vammaisyleissopimuksen lisäksi myös Suomen ikärakenteen kannalta: Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan Suomi on Euroopan nopeimmin ikääntyvä maa. Perustelumuistiossa ei ole ylipäättäen esitetty sellaisia seikkoja, joiden nojalla olisi katsottavissa olevan aiheellista luopua nykyisistä säännöksistä. Perustelumuistion taloudellisia vaikutuksia käsittelevässä luvussa (s.7) todetaan seuraavaa:

Näin ollen ehdotetulla lainsäädännöllä voi olla tilaajille ja rakentajille **lievä rakennuskustannuksia vähentävä vaikutus**. Toisaalta vaatimusten poistaminen ja lieventäminen voivat heikentää rakennusten sopeutumiskykyä mahdollisesti muuttuviin tarpeisiin, **mikä voi lisätä kustannuksia rakennuksen omistajille käytön aikana**. Näin ollen ehdotetulla lainsäädännöllä voi pidemmällä aikavälillä olla erityisesti omakoti- ja paritalon käyttäjäomistajille **kustannuksia aiheuttava vaikutus**.

Edellä läpikäydyn soveltamisalarajauksen lisäksi asetuseräluonnoksen soveltamisalasäännöksen 1.3 §:ään on ehdotettu säännöstä, joka toteutus- saan mahdollistaisi laaja-alaisen harkintavallan käyttämisen muulloin kuin uudisrakentamisen yhteydessä seuraavalla tavalla:

Tätä asetusta sovelletaan luvanvaraiseen korjaus- ja muutostyöhön, laajentamiseen, kerrosalaan lasketavan tilan lisäämiseen ja käyttötarkoituksen muu-

² Ks. opiskelija-asuntojen esteettömyydestä esim. Tuomola Kalle (2016): Esteettömyysmääräysten soveltaminen opiskelija-asuntorakentamisessa, Tampereen teknillinen yliopisto, Diplomityö, s. 77. ”Esteettömyysmääräyksiä on pidetty yleisesti syynä suuriin wc- ja pesutiloihin. Selvityksen mukaan tehokkaita wc- ja pesutiloja on kuitenkin mahdollista suunnitella ilman, että ne merkittävästi kasvattavat wc- ja pesutilan pinta-alaa. Vaihtoehtoisten suunnitelmien perusteella voidaan todeta, että suunnitteluun panostamalla olisi alkuperäisissä ratkaisuissa päästy parempiin lopputuloksiin, niin asuttavuuden kuin esteettömyyden kannalta. Jotta suunnittelijoiden olisi helpompi suunnitella toimivia asuntoja kaikille, tulisi esteettömien ratkaisujen esimerkkejä kehittää ja esteettömyysmääräysten ja -ohjeiden tulkintoja selventää.”

tokseen, siltä osin kuin esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laatu ja laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista.

Katsomme perustuslain 80 §:n edellyttävän edellä mainitun kaltaiselta säännökseltä laintasoisuutta. Toteutuessaan tämänkaltainen hyvin yleinen tarkoituksenmukaisuus -säännös lieventäisi maankäyttö- ja rakennuslain 117 e §:n esteettömyysvaatimusta. Joka tapauksessa katsomme YK:n vammaisyleissopimuksen edellyttävän ehdotetun harkintavallan täsmentämistä ja rajaamista aiemmin voimassa olleeseen ja nyt ehdotettuun säännökseen verrattuna.

Lopuksi yhdenvertaisuusvaltuutettu haluaa tähdentää, että esteettömyysasetusta uudistettaessa tulee huomioida yhdenvertaisuuslain viranomaisiin kohdistuva yhdenvertaisuuden edistämisvelvoite sekä yhdenvertaisuuslain syrjinnänkiellot vammaisuuden ja terveydentilan osalta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kirsi Pimiä

Ylitarkastaja

Pamela Sarasmo